

SKOLEVÆSENET.

DEN første Efterretning om dansk Skolehold i Thisted findes i Kirkebogen, idet denne oplyser, at den 1. Septbr. 1701 får Peder Fjerritslev, dansk Skolemester, og Hustru Maren Nielsdatter, en Søn døbt Peder. Skolemesteren hed i øvrigt Peder Christensen Fjerritslev og har rime ligvis også været Degn i Tilsted.

Begyndelsen til det nuværende Skolevæsen blev lagt, da Amtsforvalter Claus Caspergård 1729 "christmildigt" bortgav et Hus i Thisted By beliggende, at Sognets og Byens Ungdom der kunde undervises i deres Christendom, Skrivning og Regning¹). I Caspergårds Fundats af 22. November 1740²) hedder det om Skoleforholdene:

"Som det her i Thisted, formedelst Byens slette Tilstand fandtes så Forfalden, at her ikke alene manglede en egen Dansk Skole, som endog så godt som Skolemesteren med, så var det siden Anno 1729, at vi ej alene købte et godt Hus indrettet til en almindelig Dansk Skole, men endog blev forsynet med en Dansk Skolemester, og bemeldte Skolehus er ydermere af ny fra Grunden sidst afvigte År opbygget og det lidet manglende, næst Gud, og agtes fuldført Dansk Skolemester til fri Beboelse, og så længe jeg lever (og den gode Gud bevarer det for ulykkelig Ildebrand) lader det vedligeholde, og efter min Død at være hengiven til denne Brug og Byen til dens egen Besørgende".

Caspergård henlægger endvidere en Kapital på 230 Rdl., af hvis Rt. Skoleholderen skulde have 10 Rdl. årlig samt 1 Rdl. 3 Mark til Ildebrændsel for at oplære og undervise 10 fattige Børn, 7 Dreng og 3 Piger, i "Guds Kundskab, Læsen og Skriven, samt Regnen". Børnenes Udkårelse til fri Skolegang" skulde ske ved Sognepræsten og Efterkommere med tiltagende 2de gode og kyndige Borgere retsindelig at udvælge de fattigste Børn af begge Kjøen". Da Skoleholderen senere hen på Grund af den lavere Rente ikke kunde få sin fulde Løn, udsatte Caspergårds Svigerdatter de Cederfeld yderligere 50 Rdl., hvormed altså det Caspergårdske Legat blev forøget. Denne Skole bærer senere hen Navn af den "Caspergårdske" og var beliggende på Hjørnet af Store Gade og Skolestræde.

Men allerede forinden Caspergård havde oprettet sit Legat, men efter at han 1729 havde stiftet Skolen, blev Skolevæsenet af Anne Søb betænkt med 2 Legater³).

Det første Legats Fundats er af 24/12 1731, og i denne bestemmes, at af en Kapital på 200 Rdl., som var anbragt i Kølbygård, skulde af Renten anvendes 4 Rdl., som den danske Skolemester skulde have for at undervise 6 fattige Børn i deres Katekismus og Børnelærdom. Disse 6 Børn skulde "udnævnes af

Stamhusets Ejere og recommanderes til Sognepræsten i Thisted, at han samme til Undervisning af den danske Skolemester vil anvis e og ellers ved Skolelønnens årlige Betaling at attestere om Børnenes Lærvillighed og Forfremmelse, på det man deraf må fomme, at de forfremmes i Guds frygt og gøre sig denne Almisser værdige, så at om anderledes befindes, andre i dennes Sted kan udnævnes og vores velmente og gudelige Intention derudi den fuldbyrdes.

Det andet Legat, hvis Fundats var af 16/5 1733, var også på 200 Rdl., men fik en videre Anvendelse, idet Renten skulde anvendes som Løn for den Skolemester, der blev antaget til at katekisere med Børnene, hvorfor Legatet senere hen i Tiden bærer Navnet "Anne Søes Katekisationslegat", Ophørte den med Legatet tilsigtede Undervisning, skulde Kapitalen gå tilbage til Kølbygårds Ejere.

Hun udvalgte selv *Peder Riber*, der var Hører ved Latinskolen, til at gøre en Begyndelse, og han måtte påtage sig en Time om Søndagen efter Højmesse og en Time om Torsdagen før Skrifte tid at katekisere med den danske Skoles Børn i Kirken.

Hun bestemte selv Fremgangsmåden i følgende 5 Punkter:

1. Der skal ringes med en af Kirkens Klokker førend Katekisationen begynder, for at Byens Indvånere og især deres Tjenestetyende kunde vide at indfinde sig til den berammede Tid.
2. Katekisationen begynder og ender med en Salme, som synges.
3. Til denne Katekisation, som ikke bør vare over en Time, møder hver Gang alle de Børn, som undervises i den danske Skole.
4. Børnene skulde, medens Katekisationen varede, stå i Kirkens bredeste Gang, og Drengenes stilles på den ene Side af Gangen, men Pigerne på den anden Side.
5. Den som katekiserer gør Børnene et eller andet Spørgsmål, således at de ej alene læse uden ad Luthers lille Katekismus, men endog vide at forklare den, så man kan erfare, at de forstår Ordenes Mening.

Disse Bestemmelser vidner også om det Klarsyn og den sunde Omtanke, som Anne Søb ved mange andre Lejligheder har udvist.

Imidlertid var sådanne Gaver til Fordel for Skolevæsenet ikke enestående for Thisted. Netop på denne Tid begyndte Interessen for Skolevæsenet at vågne. Kort før Caspergård skænkede Thisted et Skolehus, havde Kong Frederik den 4. anvist Vejen ved at oprette 240 Rytterskoler. Pietismen viste også Interesse for Skolevæsenet og over hele Landet, såvel i Byerne som i Landsbyerne oprettedes der Legater og byggedes Skoler; så stor var det almindelige Ønske

¹ Historisk Årbog 1921, S. 206.

² Hoffmann Foundationer, Tom. IV.

³ Hoffmann Foundationer, Tom. IV.

om at opbølge Undervisningen, at Skolernes Antal i Tiden 1735 til 1746 steg med c. 100 om Året.

Til denne Forøgelse af Skolerne bidrog også Nedlæggelsen af en Række små Latinskoler rundt om i Købstæderne. Denne Skæbne ramte også Latinskolen i Thisted, der ophævedes 1739 (Side 76). Det hedder, at der ”skal herefter antages danske Skoleholdere, som skal have Degnekaldet og skal dertil beskikkes de foreslagne nu reducerede Hørere”. Skoleholderen skulde nyde ”foruden Degnekaldet de Jorder i Thisted, såvelsom og Udmarker, som er anslagen til 9 Rdl. 3 Mark, så og den Løn, som Høreren før har haft som Cantor af Byen og Skole-Huset, hvilket af Byen skal holdes vedlige”⁴). Denne Skole blev senere hen benævnt *Kirkens Skole*. Den fik endvidere overladt Latinskolens gamle Inventar, der bestod i en ”meget gammel, Forbrændt, mest ubrugelig Kakkellovn med Jernfod, et langt Bord og to lange Skamler”; Bøger og andet findes ikke. Dens Vedligeholdelse bekostedes af Kirken. Skolebygningen dannede et Vinkelhus med Degnens Bolig til Vestergade og Skolestuen i Fløjen ud mod Kirketårnet.

Nu havde Thisted i Løbet af få År fået 2 danske Skoler, men aldrig så snart var Latinskolen ophævet og den første Lektiehører Laurentius ellers Lars Skive antaget som dansk Skoleholder, 1740, førend de to Skolemestre røg i Totterne på hinanden, og Årsagen var Brødnid fra den sidst antagnes Side, idet han mente sig eneberegtiget til offentlig Skolehold. Den caspergårdske Skoleholder, der jo var ældre Mand på Stedet, tyede da til Biskoppen og søgte om Tilladelse til fremdeles at måtte antage Elever for Betaling. I øvrigt var Biskop Brorson ved sin Visitats 1743 og senere velfornøjet med Kordegnen Peder Hvid, der kaldes for en god Degn ved Sang og Katekisationen i Kirken og roses for Flid med Konfirmationsbørn, når de ham anvises⁵).

Ved Kirkens Skole erholdt Læreren efter Indberetning, afgivet 1784⁶): Fri Ildebrændsel til Skolen og fri Bolig, 9 Tdr. Udsæd i Thisted Mark, som årlig indbringer 10 Rdl., af Præsteembedet 4 Rdl. eller 4 Tdr. Byg in natura, ”men foruden dette intet enten i Skoleløn eller af de Børn, han læser for, således kan hans Løn som Skoleholder være 15 a 16 Rdl., foruden frit Hus. I øvrigt var Skoleholderen nævnte År både Kateket, Klokker og Graver, men hvor stor hans Indtægt var af disse Bestillinger oplyses ikke. Han var i øvrigt pligtig til at læse med alle de Børn, som meldte sig hos ham, uden Betaling; Skolen blev derfor for en stor Del søgt af Fattigbørn, hvorfor man også finder den nævnt som ”de fattiges Skole”.

Skoleholderens Løn ved den Caspergårdske Skole, Byens Skole, ”nyder tvende Donationer 14½ Rigsdaler for 16 fattige Børns fri Undervisning (altså Caspergårds og Anne Søs Legater) samt desuden i Skoleløn 2, 3 a 4 Skilling for hvert Barn ugentlig, og således kan hans hele Løn som Skoleholder foruden

frit Hus udgøre 24 a 26 Rdl.” Den sidstnævnte beskikkedes af Stiftamtmanden og Kordegnen af Biskoppen; men Tilsynet med Skolegangen havde Præsten, og der tilføjes: ”hvilket sidste dog hverken ved Formaninger eller Trusler kan udvirkes”, så man har Grund til at tro, at Skolegangen har været ringe.

Men Hensyn til Inventaret i Byens Skole indeholder Inventarielisten i en lang Årrække kun følgende: 2de gamle, lange Furre Borde, 2de kortere dito, 3 nagelfaste Bænke, 5 løse Skamler, 4 opslagne Hylder, 1 Jærn Bilægger Kakkebvn. 1 Junge og 1 Kieldreb i Brønden”. De årlige Udgifter til Bygningernes Vedligeholdelse indskrænktes til det mindst mulige og bestod væsentlig i Reparationer samt Rensning af ”Nathuset”.

Selv om adskillige Enkeltheder vedrørende Skolevæsenet i det her omhandlede Tidsrum ikke er tilstrækkeligt oplyste, således finder man ikke noget om disse Skolers indre Forhold, Undervisningen, det daglige Liv o. s. v., så fremgår det som Helhed, at de almindelige Forhold var meget lidt tilfredsstillende, og hertil bidrog naturligvis også i væsentlig Grad den almindelige Forarmelse hos Byens Borgere.

Efterhånden blev Trangen til et bedre Skolevæsen ret følelig, hvilket bekræftes ved, at et Par uegennyttige og fremsynede Borgere, Købmændene Niels Didrichsen og Lars Holst, opretter et Par Legater til Fordel for Byens Skolevæsen⁷).

Købmand Didrichsens Testamente blev oprettet ²⁴/₁₀ 1811, senere tilføjedes yderligere Bestemmelser ²⁹/₆ 1812 og ¹³/₇ 1813, hvorefter det fik kongelig Konfirm. ²⁶/₃ 1813.

Vedrørende Skolevæsenet kan af Testamentet bl.a. anføres Følgende:

”Under det inderlige Ønske at kunne bidrage noget til at afhjælpe det Savn af gode Skoleinstitutter Byen hidtil har haft, testamenterer jeg og giver min iboende Gård, dens Bygninger, Grund- og Haugeplads til en Skole for Byen, i Stedet for det hidtil brugte altfor indskrænkede Caspergårdske Skolehus”.

”Som Hjælp til Indretningen giver jeg tillige 10 nye Vindueskarme, og tvende Kasser med 300 Ruder hvidt Glas, som findes i Gården og har været bestemt til dens Ombygning. Den sønden for Gården udi Fjorden opfyldte Plads og de dertil samlede Sten følger ligeledes med Gården. Jeg behøver næppe at erindre, at Skolestuen ej må vende ud til Gaden”.

I Statutterne pålægges, at Huset indrettes således, at der skal være ”de nødvendige og udfordrende Skolestuer til Børnene”, men tillige også den til en Husholdning nødvendige Plads og Lejlighed til en Skolelærer med Familie såvelsom og Plads for en Underlærer”.

Endvidere skulde der af Boets Midler ”så snart ske kan” udtages 3,000 Rdl. Denne Kapitals Rente skulde udbetales til Enken efter Toldkonsumtionsinspektør

⁴ Hoffmann Foundationer, Tom. IV.

⁵ Historisk Årbog 1921.

⁶ Almueskolernes Tilstand i Købstæderne i Året 1784.

⁷ Pakke i Byens Arkiv om det Diderichsenske Legat, Niels Christian Diderichsen var født i Thorup 1761, tog Borgerskab 23. Januar 1790, død 1813.

Christen Ludvigsen og først efter hendes Død tilfaldt Kapitalen Skolen.

Hele Gaven skænkedes kun under det bestemte Vilkår, "at Skolens Forsyn lader nedrive det gamle Forhus og på dets Plads igen lader opføre en ny smuk og suficant grundmuret Bygning, hvis Gulvbjælker skal ligge 1½ Alen over Gårdens Overflade. Hovedindgangen skal anbringes om det med Indretningen nogenlunde kan bestå midt på Bygningen, og over Døren skal indmures en sort Tavle⁸) med den Inskription, sat med forgyldte Bogstaver:

"Dette Hus er skjænket af Købmand Niels Christian Didrichsen og Hustru Charlotte Calundan til en Skole for Thisted By".

Skulde Skolens Forsvar ej vilde opfylde disse Vilkår, da falder al Gaven til Skolen bort og Huset, Kapital og alt henfalder til Boets Masse".

Købmand N. Holsts Legat⁹) var oprettet ifølge Testamente af 14/1 1812, og en Kapital på 2500 Rdl. var tillagt Thisted Skolevæsen i Henhold til de i Testamentets Stykke 7 anførte Betingelser, nemlig:

at Kommissionen opførte en bekvem, forstandig og hensigtsmæssig Skole, hvortil dog intet af Gaven måtte anvendes;

at Renten oplægges så længe til dette var sket; at Skolen skulde være en Lærestalt for Byens Ungdom, såvel Drengene som Piger;

at i det mindste en Lærer og en Lærerinde nyder fri Bopæl i Skolebygningen foruden andre Bekvemmeligheder. Der skulde være Adgang for Børn af uformuende Borgere til at nyde fri Undervisning, dog ikke over 5 Drengene og 5 Piger; Ungdommen skulde foruden de almindelige Skolekundskaaber erholde Adgang til at undervises i et eller 2, levende Sprog, og for dem, der bestemtes til Handelen, i det italienske Bogholderi. Hvis nogen af Testators Slægt havde Børn, de ønskede optagne i Skolen uden Betaling, da skulde de have fortrinlig Adgang dertil fremfor andre;

at de af Testators Slægtninge, som måtte befindes duelige til en Skolelærers eller Lærerindes Post, skulde have Fortrinet fremfor andre, når disse ikke have mere udmærkede Egenskaber end hine; og i øvrigt forholdes med Skolen og dens Bestyrelse efter Lov og Anordninger.

På disse Betingelser blev Gaven ved et Rådstuemøde 23/6 1812 modtaget af Byens Borgere.

Tilsyneladende så det nu ud til, at Byen var vel rustet til at føre den Skoleordning, der kom 29. Juli 1814, ud i Livet. Den havde et Legat til en ny Skolebygning og et andet til at bestride de øvrige Udgifter med, og dog blev det en lang og trang Vej at komme igennem, inden Thisted fik sine Skoleforhold

endelig ordnede, idet de fortvivlede Pengesforhold bevirkede, at Legatkapitalerne omskrevs til en Sjettedel, og Byen selv var ude af Stand til at skaffe de fornødne Midler. Den Didrichsenske Gård, der lå på Hjørnet af Storegade og Havnestræde forfaldt, og Bygningerne bortsolgte til Nedbrydning. Efterhånden som Tiden gik, kunde de 2 Skoler ikke tilfredsstillende Krav, som man måtte stille til dem, og Følgen blev, at der oprettedes private Skoler, hvor Børn fra bemidlede Hjem undervistes, således nævnes "Borgerhøjskolen", der lå på "Knakken".

Pastor Aggerbæk fik også Tid til ved Siden af sin præstelige Gerning at påtage sig en betydelig Skolevirksomhed, idet han oprettede en Privatskole, og hans Elever, af hvilke flere senere hen blev betydelige Mænd, har fortalt, at det var en fortrinlig Skole, og at han var en god Lærer. Den mest bekendte af hans Elever, var den senere Generalkonsul i Hamborg H. Pontoppidan, der alle sine Dage mindedes Aggerbæk med den største Kærlighed og Taknemlighed¹⁰). 1834 begyndte Chr. Christensen, der samme År havde fået Lærereksamen fra Snedsted, også en Privatskole, og da han 1843 blev udnævnt til Klokker og Graver samt Lærer ved den nye Borgerskole, takkede Købmand J. G. Brinkmann og Redaktør J. G. Lund ham i Avisen for den Flid og Duelighed, som han havde udvist mod de ham betroede Børn¹¹).

De 2 Skolelegater blev efterhånden på en uheldig Måde sammenblandede med Skolekassens øvrige Midler, og da de Didrichsenske Arvinger begyndte at gøre deres Krav gældende, blev der Røre om Sagen. Hertil kom, at Skolekommissionen fra Cancelliet modtog Skrivelse af 27/9 1834, hvori der påbydes, at en ny Skole skulde opføres i Løbet af 2 År. Ved den endelig foretagne Opgørelse viste det sig så, at det Didrichsenske Legat var svundet ind til 430 Rdl., og Gården var nedbrudt, og de to År, som Cancelliet havde stillet, var gåede. Efter en Del Forhandlinger blev alle Parter enige om, at Sagen udsattes til Sommeren 1837, og ad privat Vej blev Skolekassen forsynet med de fornødne Lån. Det var heller ikke for tidligt, at der blev taget fat; den caspergårdske Skole var aldeles forfalden, og Rotteplagen var så slem, at den daværende Lærer mistede et Barn, fordi det en Nat var blevet skambidt af Rotter.

Den ny Skole, som senere benævnedes "den gamle Borgerskole i Storegade", opførtes i Løbet af Sommeren 1837 og blev taget i Brug samme Efterår, og de gamle Skoler nedlagdes. En Plan for Skolevæsenet var approberet 28/5 1836, og Skolen fik 3 Klasser, hvortil 1839 kom en "Realklasse". Efter Skoleregnskaberne, der er bevarede fra 1842, var Pastor Holst ansat ved Realklassen og Lærerne Bech, Munch og Lustrup ved de almindelige Klasser, samt Jomfru Bruun, der underviste Piger i Håndarbejde.

Skolekassens vigtigste Indtægter fra 1842 var: Skolemulkter fra 1841: 44 Rdl. 12 Sk., Rt; af

⁸ Pladen opbevares i Borgerskolens Arkiv.

⁹ Regnskabspakkerne i Byens Arkiv.

¹⁰ Fr. Nygård: Kresten Kold.

¹¹ Avisen 1843.

Skolekassens Kapitaler 170 Rdl. 47 Sk., Ligning 845 Rdl. 21 Sk., Skolepenge af Realklassens Elever 52 Rdl. Skolens Kapitaler udgjorde 4241 Rdl. $7\frac{7}{8}$ Sk., og dens Gæld var 3800 Rdl. Udgifterne udgjorde 1371 Rdl. 49 Sk.

Ved Skoleplanen af $\frac{5}{8}$ 1847 blev oprettet en betalende Borgerskole og en Almue- eller Friskole.

"I Borgerskolen skulde optages Børn af de Forældre, som kunne og ville betale det anordnede Skolekontingent, og de henvises først til Almue- eller Friskolen, når de enten udebliver med Betalingen eller deres Opførsel, Påklædning o. s. v. er af den Beskaffenhed, at Skolekommissionen finder det fornødent at fjerne dem fra Samfund med de anstændige Børn eller deres Skoleforsømmelser bliver så hyppige, at de kvalificerer sig til at mulktres, thi Mulkter anvendes kun i Friskolen".

Denne Skoleafdeling skulde bestå af 4 Klasser, indbefattede den oprettede Realklasse, med Halvdagsundervisning for den mindste Klasse, der bestod af Dreng og Piger, samt Pigeklassen, hvorimod to Drengklasser skulde have Heldagsundervisning. Foruden i de almindelige Skolefag skulde der i Drengklasserne undervises i Tysk og om mu lig i Engelsk, Begyndelsesgrundene i Matematik og geometrisk Tegning.

I Friskolen optages Børn af de Forældre, som ere under Fattigforsørgelse, eller som ikke kunne eller ville betale det anordnede Skolekontingent. Den omfattede 3 Klasser; en underste Fællesklasse samt en Dreng- og en Pige klasse, alle med Halvdagsundervisning og med den nødvendige Indskrænkning af Fagene og deres Timetal.

Ved Skolen underviste 5 Lærere med den residerende Kapellan som Første-Lærer samt en Lærerinde.

Kun få År gik hen, inden Skolelokalerne stod for en ny Udvidelse. For 2000 Rdl., der indkom ved Salg af Kirkens Skolebygning, som Kirken købte, opførtes en ny Bygning ud mod Havnepladsen, og deri indrettedes Bolig til Overlæreren samt Pigeskole og Bolig for en Lærerinde. For imidlertid at kunne opfylde de Fordringer, som Loven af 8. Marts 1855 stillede, indsendes en Skrivelse til Kirke- og Undervisningsministeriet af $\frac{18}{12}$ 1855 med Forslag om, at "da de Bestemmelser som Skoleloven af 8. Marts d. A. indeholder, gør en Udvidelse af den herværende Skolebygning nødvendig, så har Bestyrelsen taget under Overvejelse, hvorledes den Mangel af Plads i Skolens Lokale, som alle rede finder Sted og som med Folkemængdens Forøgelse end yderligere vil blive Tilfældet, hensigtsmæssigt kunde afhjælpes. Da den til Skolen hørende Gårdsplads allerede er indskrænket, vil en Tilbygning på denne Grund yderligere indskrænke den, hvorhos en sådan Tilbygning, som vilde blive Fløi til den egentlige Skolebygning, vilde betage eller tildels meget genere Lysningen i 2de Klasser, en i hver Etage, har Bestyrelsen anset det for hensigtsmæssigt og for Fremtiden mest besparende at benytte en Lejlighed

som netop nu gives til at købe et umiddelbart op til Skolens vestre Side beliggende Sted med Bygninger og Grund 625 Kvadratalen til Skolens Udvidelse. Ved denne Ejendoms Erhvervelse kan Skolen gives en Tilbygning af 18 Alen i samme Flugt, og Gårdspladsen kan derved udvides, således at den vil kunne blive tilstrækkelig også til Gymnastikplads, hvortil man tidligere har benyttet forskellige fra Skolen beliggende Pladser".

1857 gik man til den ny Udvidelse, idet der blev købt en op til Skolen stødende Ejendom efter Skøde af $\frac{23}{12}$ 1857 for 3400 Rdl. De på denne Grund stående Bygninger nedrives, og Skolelokaler opførtes for en Bekostning af 6345 Rdl. 64 Sk. Dermed var det Bygningskompleks sammenføjjet, som udgjorde Borgerskolen i Storegade.

På samme Tid får Skolen igen en ny Plan, den tredje i Rækken, approberet $\frac{8}{4}$ 1858. I Følge den blev Borgerskolen, som nu bliver Benævnelser for Byens Skole, delt i en Heldagsskole og en Halvdagsskole; hver af disse to Afdelinger omfattede en Lærerskole for Dreng, en Lærerskole for Piger, samt en Håndgerningsskole for Piger; dog forberedte man Oprettelsen af en Forberedelsesklasse for Børn under 9 År, og i denne kunde Dreng og Piger undervises sammen.

I Heldagsskolen stod Adgangen åben for Børn indtil det 15. År, selv om de var konfirmerede; de var forpligtede til selv at anskaffe det fornødne Materiel, ligesom de måtte "underkaste sig, hvad Skolen fordrer med Hensyn til Anstændighed i Klædedragt". Denne Afdeling deltes for Drengenes Vedkommende i 3 Klasser, og for Pigerne i 2, med 6 Timers daglig Undervisning; Håndgerningsskolen deltes i 2 Afdelinger. For Skoleforsømmelser mulktredes ikke, men Barnet blev overflyttet til Halvdagsskolen, hvor Undervisningen gaves til Konfirmationen eller til anden lovlig Udskrivning af Skolen; den deltes i 2 Klasser for Dreng og 2 for Piger. Ledelsen af Skolen blev nu overdraget til en Overlærer.

Den tidligere oprettede "Realklasse" blev ved denne Skoleplan ophævet, og de Forventninger, hvormed man havde imødeset dens Oprettelse, var sikkert nok blevne skuffede, idet man havde indset, at mere udvidet Undervisning ikke kunde finde Sted ved den almindelige Borgerskole. Ad privat Vej lykkedes det at få oprettet Thisted Realskole, idet der nemlig ved daværende Folketingsmand, Kammerråd Hansen i Rigsdagen 1855-56 indbragtes Forslag til Lov om en Realskoles Oprettelse i Thisted, hvilket vedtoges af begge Tingene og fik kongelig Stadfæstelse af 16. Februar 1856. Både Thisted Kommunalbestyrelse og Thisted Amtsråd havde afgivet Tilsagn om fast årlig Tilskud, hvortil Staten ydede Tilskud af Sorø Akademis Midler. At Skolen fik passende og gode Lokaler skyldtes Kjøbmand Fjeldgård, der umiddelbart ved Plantagen byggede en Ejendom, som sammen med et af ham 3 År i Forvejen opført Sted kunde afgive Bolig til Skolens Bestyrer samt 4 Klasseværelser og Gymnastikplads. Denne Skole

indviedes den 27. November 1856, og dermed var der dannet Grundlag for Skolevæsenets Udvikling i to adskilte Retninger. Dens første Bestyrer var Rektor N. V. Müller. Efter at Realskolen havde været Lejer i 3 År, købte den 1859 Ejendommen for 10,000 Rdl. En Udvidelse 1863 forøgede Skolen med 2 Klasseværelser, og endelig blev der 1898 påbygget Skolen en ny Etage.

En af Manglerne ved Skoleplanen af $\frac{8}{4}$ 1858 lå i den indskrænkede Undervisning for de Børn, der gik i Halvdagsskolen, og da man igen begyndte Arbejdet på en Ændring af dette Forhold, viste der sig også Beredvillighed til at fjerne den, og i Planen af $\frac{29}{10}$ 1875 forsvandt Halvdagsskolen, så at der blev Heldagsundervisning i begge Skolens Afdelinger. Så vidt vides, var Thisted den første By, der gik bort fra Halvdagsskolegang.

Om denne Plan skrev Thisted Amts Avis¹²:

”Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet har under 29. f. M. approberet den af Byrådet indsendte Plan til en Omordning af Thisted Købstads Skolevæsen, hvorefter den hidtil eksisterende, såkaldte Friskole eller Halvdagsskole, i hvilken der nu kun gives 3 Timers daglig Undervisning, fremtidig udvides til en Heldagsskole med 5 a 6 Timers daglig Undervisning. Vi kunne kun lykønske Kommunen til denne Forandring og slutte os til Byrådets Ønske om, at den må indføre de tilsigtede Goder, en bedre Oplæring og Oplysning navnlig for den fattigere Klases Børn, og vi ville håbe, at disses Forældre ved at holde Børnene til flittig og stadig at søge Skolen og nyde godt af dens udvidede Undervisning, ville berede dem selv Glæde og Ungdommen Gavn og Dygtighed for de kommende År. De Ofre Kommunen nå yde i Anledning af Skolens Udvidelse og som hovedsagelig må bæres af dens bedrestillede Indvånere, ville da ikke være spildte, men kunne bære gylden Frugt”.

Kun få År efter den sidste Tilbygning formåede ”den gamle Borgerskole” at afgive Plads til det stedse voksende Børneantal, og da en yderligere Tilbygning umuliggjordes og det endvidere var uheldigt, at Skolen lå i en stærkt befærdet Gade med livlig Trafik til begge Sider, blev en ny Skolebygning, der rummede 16 Klasser samt et Gymnastikhus og Overlærerbolig, opført i Skolegade 1883. Alle rede 1892 opførtes en ny Skolebygning med 8 Klasser ved Siden af, og Kravene om nye Lokaler standsede foreløbig. Skoleplanen af 1875 afløstes af en ny af 30. Juli 1901, der beholdt den gamle Inddeling i en Friskole og en Betalingsskole, med særskilte Klasseværelser, men som hidtil under fælles Ledelse, samt fælles Lærerpersonele og Bygninger. Lønningerne for det ved Skolevæsenet ansatte Personale fastsattes ved Loven af $\frac{24}{3}$ 1899 § 20 i den der anførte højeste Skala. Undervisningen gaves med delt Skoletid særskilt for Drengene og Piger gennem 6 opadstigende Klasser. Undtagelser var øverste Pige Klasse i Friskolen med samlet Skoletid på 5

Timer, og en Særklasse for Drengene, der havde erhvervsmæssigt Arbejde, der kun havde 4 daglige Timer.

Kommunens Overtagelse af Realskolen fremkaldte en ny Skoleplan af 1907, hvorved Skolevæsenet deltes i Borgerskolen, og Mellem- og Realskolen.

For Borgerskolens Vedkommende beholdtes den gamle Inddeling i en Friskole og en Betalingsskole, dog at Byrådet til den sidste efter Skolens Indstilling bortgiver et ubegrænset Antal Fripladser til Børn af begge Afdelinger. Undervisningen meddeles gennem 6 Klassetrin med Parallelklasser og Hjælpeklasser, når det er nødvendigt; på de to nederste Klassetrin undervises 24 a 30 og på de øverste i 30 a 36 ugentlige Timer. Fællesundervisning kunde om ønskes indføres på de 2 laveste Klassetrin, og de to særlige Klasser for Pigerne i Friskolen og Drengene i Sæklassen bibeholdtes.

Mellem- og Realskolens Forhold var ordnet ved Lov af $\frac{24}{4}$ 1903, og dens Mål blev gennem 4 etårige Mellemskoleklasser og en Realklasse at føre Eleverne til Mellemskole- og Realeksamen; Undervisningen gaves mod månedlige Skolepenge; dog skulde Fripladser for Børn af ubemidlede Forældre udgøre mindst $\frac{1}{3}$ af Skolens samlede Elevantal. Ved Skolens Overgang til Kommunen nedlagdes dens Underklasser.

Hver Skoleafdeling lededes af en Overlærer, og Lærere og Lærerinder var pligtige til at undervise ved den Skole og i de Klasser og Fag, som Skolekommissionen måtte bestemme.

Uden i Enkelthederne at komme ind på de senere Skoleplaner skal i Hovedtrækkene anføres følgende om de sidste Års Udvikling af Skoleforholdene. Spørgsmålet om en ny Udvidelse af Skolelokalerne var allerede 1905 af den daværende Overlærer påpeget som et Krav, der snart vilde melde sig, men af forskellige Årsager gik Årene, uden at man kom Sagen nærmere. Byens private Skoler nedlagdes efterhånden (den sidste 1920), hvilket også bidrog til at forøge Borgerskolens Børnetal. I 1914 og følgende År behandlede da forskellige Forhold til en Løsning af Spørgsmålet: En Påbygning eller Tilbygning, en ny Skolebygning i Skolens umiddelbare Nærhed og endelig en Skolebygning i Østbyen.. De to førstnævnte Udveje vandt ikke tilstrækkelig Tilslutning i Byrådet, fordi man mente, at Pladsforholdene var for begrænsede til at en forsvarlig Udvidelse kunde foretages, og da samtidig Kravet fra Beboerne af den østlige Bydel og fra Marken rejstes med stedse større og større Styrke, besluttede Byrådet, at der skulde bygges i Østbyen. De trykkende Forhold ved Verdenskrigens Udbrud bevirkede, at Sagen atter henlagdes, hvorfor man 1916 var kommet såvidt, at 5 af Borgerskolens Klasser manglede Lokaler, ligesom der manglede særskilte Undervisningsrum til Undervisning i Naturfag og Tegning. Et ministerielt Påbud af $\frac{2}{1}$ 1918 med Krav om Afhjælpning af Lokalemangelen bragte atter Sagen frem, og det besluttedes at bygge en ny Skole ved Munkevej, hvor

¹² Avisen 3. November 1875 Nr. 255.

en Grund indkøbtes, med 14 Klasseværelser samt Særlokaler og et Gymnastikhus. Arbejdet påbegyndtes Året efter, og Skolen indviedes d. $\frac{30}{3}$ 1921 og toges i Brug Dagen efter.

På samme Tid vedtoges det at nedlægge Betalingskolen, og Borgerskolen deltes i Grundskolen med 4 og Hovedskolen med 3 Klassetrin, idet der ved Børnenes Fordeling i den sidste kan tages Hensyn til Evner og andre Undervisningsbetingelser. Alle Byens undervisningspligtige Børn søger nu Borgerskolens Grundskole; ved Udgangen af denne overgå nogle (i de senere År 20 a 25 %) til Mellemskolen, medens de øvrige flyttes op i Hovedskolen. Undervisning i Træsløjd for Drengene var indført nogle År tidligere; samt lige Skoleelever får i Vintermånederne varme Bade på Skolen.

En Børnesparekasse oprettedes 1915, og i den indestod $\frac{1}{4}$ 1924 et Beløb på Kr. 30209,31 og over 82 % af samtlige Skoleelever var Sparere. Endvidere er Ledelsen af det samlede Skolevæsen fra 1923 henlagt under en Skole inspektør, idet en af Byens Overlærere tillige fungerer som sådan.

$\frac{31}{12}$ 1923 undervistes i Borgerskolen 872 Børn fordelt i 30 Klasser. Lærerpersonalet består af 1 Skoleinspektør tillige Overlærer, 1 Viceinspektør, 13 Lærere, 10 Lærerinder, 4 Timelærere og -Lærerinder. I Mellem- og Realskolen undervistes 180 Børn fordelt i 10 Klasser af 1 Overlærer, 6 Lærere, 1 Lærerinde, 1 Timelærer og 1 Timelærerinde. Kommunens samlede Udgifter til Skolevæsenet beløb sig til 175,305 Kr., heri ikke medregnet Rt. og Afdrag på Gæld.

Ud over de nævnte kilder er i øvrigt benyttet Skoleplanerne og Regnskaberne.

(Historisk Årbog for Thisted amt 1924, side 140-154)